วารสารปรัชญาปริทรรศน์
JOURNAL OF PHILOSOPHICAL VISION
ISSN: 1513-6620 (Print) × ISSN: 2773-9643 (Online)
https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/index

Research Article DOI: 10.14456/jpv.2023.29

การพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

Social Development According to Theravada Buddhist Philosophy of Wat Pa Tham Phratepnimit Kutchup District Udonthani Province

สัญญา กลัดงาม[1] และกฤตสุชิน พลเสน[2*]

Sanya Klundngam [1] and Kitsuchin Ponsen [2*]

ARTICLE INFO

Name of Autor:
1. ว่าที่ ร้อยเอกสัญญา กลัดงาม
บัณฑิตวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Acting Capt.Sanya Klund-ngam
Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand.
Email: Sanya.eng089@gmail.com

Corresponding Author*:
2. ดร.กฤตสุชิน พลเสน
บัณฑิตวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Dr.Kitsuchin Ponsen
Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand.
Email: kitsuchin.pon@mbu.ac.th

คำสำคัญ:
การพัฒนาสังคม; พุทธปรัชญา; วัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต

Keywords:
Society Development; Buddhist Philosophy; Wat Pa Tham Phratepnimit

Article history:
Received: 14/08/2022
Revised: 21/11/2022
Accepted: 15/10/2023
Available online: 28/12/2023

How to cite:
Klund-ngam, S. & Ponsen, K. (2023). Social Development According to Theravada Buddhist Philosophy of Wat Pa Tham Phratepnimit Kutchup District Udonthani Province. *Journal of Philosophical Vision 28 (2), 99-113.*

ABSTRACT

This research aims to study 1. Social development according to Buddhist philosophy of Theravada 2. The role of social development of Wat Pa Tham Phrathepnimit, Kutchab District, Udonthani province 3. To analyze the social development according to Theravada Buddhist philosophy of Wat Pa Tham Phrathepnimit, Kutchab District, Udon thani province.

The results showed that:

1. Social development according to Buddhist philosophy of Theravada is the process of creating physical and intellectual growth, which is the development of a person to be mature. Responsible have morals to live in harmony with others in society

2. The role of social development of Wat Pa Tham Phrathepnimit, Kutchab District, Udonthani Province found that it is a measure that develops people physically. mind, focusing on meditation practice and the role in the development of the society in all 6 areas according to the rules of the Supreme Sangha Council

3. Analysis of social development according to Theravada Buddhist philosophy of Wat Pa Tham Phrathepnimit, Kutchab District, Udonthani province It was found that Wat Pa Tham Phrathepnimit has roles and duties in accordance with the principles of the discipline and is consistent with the problems of urban society The abbot has completely managed the sangha affairs in accordance with all 6 aspects of the Act.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. การพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท 2. บทบาทการพัฒนาสังคมของวัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี และ 3. เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทคือกระบวนการสร้างความเจริญงอกงามทางร่างกายและสติปัญญา เป็นการพัฒนาให้บุคคลมีวุฒิภาวะเป็นผู้ใหญ่ รู้จักรับผิดชอบ มีศีลธรรมอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข

2. บทบาทการพัฒนาสังคมของวัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี พบว่าเป็นวัดที่พัฒนาคนด้านร่างกาย จิตใจโดยมุ่งเน้นเรื่องการปฏิบัติอบรมสมาธิภาวนา และบทบาทในการพัฒนาสังคมทั้ง 6 ด้านซึ่งเป็นไปตามกฎของมหาเถรสมาคม

3. วิเคราะห์การพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี พบว่าวัดป่าถ้ำพระเทพนิมิตมีบทบาทและหน้าที่เป็นไปตามหลักการแห่งพระธรรมวินัย และมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาของสังคมชุมชนเมือง โดยเจ้าอาวาสได้ปฏิบัติหน้าที่บริหารกิจการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติทั้ง 6 ด้านได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

1. บทนำ

นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทยในราวพุทธศตวรรษที่ 2-3 หรือเมื่อประมาณ พ.ศ. 236-238 ด้วยการส่งพระสมณะทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนต่าง ๆ ของพระเจ้าอโศกมหาราชกษัตริย์อินเดียในสมัยนั้น พระเถระ 2 รูป คือ พระโสณะและพระอุตตระได้เดินทางมายังดินแดนประเทศไทย ซึ่งในสมัยนั้นเรียกว่า“สุวรรณภูมิ” ดินแดนที่มีขอบเขตกว้างขวางมีประเทศต่างๆ รวมกันอยู่หลายประเทศ ทั้งพม่า เวียดนาม กัมพูชา ลาว มาเลเซีย ไทย และนับจากนั้นเป็นต้นมาอารยะธรรมแห่งพระพุทธศาสนาก็เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย แนวคิดและวิถีการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาได้กลายเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมไทย มีความเกี่ยวข้องกับผู้คนทุกชนชั้น นับตั้งแต่สถาบันพระมหากษัตริย์จนไปถึงชาวบ้านทั่วไปพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในมิติต่างๆ ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ ปรัชญา การดำรงอยู่ในวิถีชีวิต และการสร้างสรรค์ในเชิงศิลปวัฒนธรรมจนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญา และกระบวนการจัดการที่สอดคล้องกับบริบทและวัฒนธรรมทางสังคม

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 มาตรา 15 ตรี(3) ได้กำหนดให้พระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาในแต่ละด้าน หนึ่งในนั้นได้แก่การสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งเป็นงานที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคม

การพัฒนาสังคมโดยการนำของพระสงฆ์ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขตามสถานะของตนเอง โดยพระสงฆ์จะเป็นผู้นำหลักธรรมมาพัฒนาประชาชนทั้งทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านปัญญา ซึ่งอาศัยวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาทุก ๆ ด้าน

วัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต เป็นวัดป่ากรรมฐานในฝ่ายอรัญญวาสี ตั้งอยู่ที่ ตำบลตาลเลียน อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี สังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต โดยมีหลวงพ่อสมเกียรติ ชิตมาโร เป็นเจ้าอาวาส มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมอย่างเต็มรูปแบบ โดยมีกิจกรรมในแต่ละด้านดังนี้

1) แสดงพระธรรมเทศนา สั่งสอนพระภิกษุสามเณร และประชาชนทั่วไป

2) สงเคราะห์ช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ เช่นด้านการสาธารณสุข หน่วยงานราชการทั่วไป

3) สงเคราะห์ช่วยเหลือโรงเรียนที่ขาดแคลน นักเรียนที่ยากจน และสนับสนุนทุนการศึกษา

4) สงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยต่าง ๆ เช่นน้ำท่วม ไฟไหม้ ภัยพิบัติต่าง ๆ เป็นต้น

สังคมประกอบไปด้วยบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่ต้องมาอยู่ร่วมกันและมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันทั้งในส่วนที่เป็นตำแหน่ง ภาระหน้าที่การงาน และพฤติกรรมที่ต้องมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเพราะฉะนั้น สิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาคือปัญหา เนื่องจากแต่ละคนมีความแตกต่างกันทั้งในด้านสภาพร่างกายและทางด้านจิตใจ จึงพบได้ว่าในสังคมที่แตกต่างกันสภาพปัญหาก็จะแตกต่างตามกันไปด้วย ตัวอย่างเช่น ในชุมชนเล็ก ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นก็จะไม่ใหญ่โต มีขอบเขตจำกัด แต่ยิ่งเป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่โตขึ้น ปัญหาก็จะยิ่งมีความซับซ้อนมากขึ้น เช่นปัญหาความยากจนทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด เป็นต้น จากปัญหาที่ได้นำเสนอแล้วนั้นผู้วิจัยในฐานะพุทธศาสนิกชนที่มีโอกาสรับใช้ ดูแลรับผิดชอบสนองงานตามโอกาสที่หลวงพ่อสมเกียรติ ชิตมาโร เจ้าอาวาสฯ ได้มอบหมายจึงมีความสนใจที่จะทำวิจัยในเรื่องนี้เพื่อเป็นองค์ความรู้ที่จะทำให้ทราบบทบาทของพระสงฆ์โดยเฉพาะหลวงพ่อสมเกียรติ ชิตมาโร เจ้าอาวาสวัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในด้านการศึกษา การเผยแผ่ธรรมเพื่อพัฒนาจิตใจ รวมทั้งงานสังคมสงเคราะห์จนก่อให้สังคมเกิดการพัฒนาอย่างมีคุณูปการแก่สังคมและประชาชนโดยทั่วไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาการพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท

2) เพื่อศึกษาบทบาทการพัฒนาสังคมของวัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

3) เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูลทั้งเอกสาร และข้อมูลภาคสนาม 3 อย่าง คือ บันทึกข้อความ แบบบันทึกสังเกตการณ์ และแบบบันทึกการสัมภาษณ์ จากนั้นนำข้อมูลไปศึกษาวิเคราะห์สังเคราะห์ แล้วเขียนสรุปรายงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร จากลักษณะการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ดังนั้นข้อมูลส่วนใหญ่ ได้จากเอกสารเป็นหลัก ทำการบันทึกโดยเครื่องมือการวิจัยได้แก่สมุดบรรทึก ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจำแนกเอกสารเป็นประเภทได้แก่ เอกสารปฐมภูมิคือพระไตรปิฎก และอรรถกถาฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย และเอกสารทุติยภูมิ เอกสารคำสอนที่เกี่ยวกับพระกรรมฐาน พระสุปฏิปันโนโดยตรง และเอกสารวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่นหนังสือขันธะวิมุติสะมังคีธรรมะ มุตโตทัย หนังสือบูรพาจารย์ ประวัติพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ พระสุปฏิปันโนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ขั้นตอนที่ 2 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยคุณภาพแบบด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม อาศัยเครื่องมือการสังเกต และสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ในการจัดเก็บข้อมูล โดยการเดินทางลงไปสังเกต และสัมภาษณ์ ที่วัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ ได้ดำเนินการหลังจากที่ได้จัดเก็บข้อมูลเอกสาร และข้อมูลภาคสนามแล้ว ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล จัดชุดข้อมูลให้เป็นระบบ จากนั้นนำมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ตามกรอบแนวคิดของการวิจัย เพื่อนำไปตอบโจทย์วิจัยในด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต และสังคมตามแนวพุทธปรัชญาของวัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต

ขั้นตอนที่ 4 การสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับคำตอบที่ชัดเจนในตามขั้นตอนที่กล่าวมา จากนั้นเขียนสรุปรายงานการวิจัยโดยวิจัยเชิงพรรณนา แล้วส่งให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์ จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไข แล้วเขียนสรุปรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

4. ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า การพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทมีหลายด้านที่สำคัญ เน้นที่การสร้างสังคมที่มีความเป็นอยู่ที่สง่างามและเจริญรุ่งเรือง นี่คือบางแนวทางที่สามารถใช้ในการพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญา ได้แก่

1) การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพจิตเป็นการพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทมุ่งเน้นที่การสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมและเงียบสงบ เพื่อให้มีโอกาสในการพัฒนาจิตใจและสุขภาพจิตที่ดีที่สุด

2) การมีเมตตาและกรุณาซึ่งหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเน้นในการเมตตาและกรุณาต่อผู้อื่น การสร้างสังคมที่มีความเข้าใจและห่วงใยต่อผู้อื่นช่วยเสริมสร้างความสุขและความมั่นคงในสังคม

3) การสร้างความเข้มแข็งในด้านจิตวิญญาณด้วยการพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะจิตวิญญาณ เช่น การทำสมาธิและการทำบุญ เพื่อเสริมสร้างจิตใจที่มีสติสุขและเปิดโอกาสในการพัฒนาตนเอง

4) การสนับสนุนการศึกษาเป็นการให้ความสำคัญในการพัฒนาสังคมด้วยการสนับสนุนการศึกษาที่มีคุณธรรมและหลักการทางศาสนา ซึ่งจะช่วยสร้างพื้นที่ที่เหมาะสมในการพัฒนาทักษะและความรู้ของบุคคล

5) การกระช่วยเหลือสังคมเป็นการสนับสนุนในการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ ซึ่งเป็นการทำทางศาสนาที่สามารถสร้างความเข้าใจและความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น

6) การสร้างสังคมที่มีศิลปะและวัฒนธรรมให้เข้มแข็งการสร้างสังคมที่เต็มไปด้วยศิลปะ วัฒนธรรม และความงดงาม เพื่อสร้างความกระตือรือร้นในการทำสิ่งที่ดีและสร้างความสุขในการเป็นอยู่

การพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทจะเน้นที่การสร้างสังคมที่มีความสง่างาม ปลอดภัย และเต็มไปด้วยความกรุณาและความเข้าใจต่อผู้อื่น นอกจากนี้ยังเน้นที่การพัฒนาทักษะจิตวิญญาณและการสร้างพื้นที่ที่สะอาดสะอ้านให้แก่ทุกๆ คนในสังคม

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาบทบาทการพัฒนาสังคมของวัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี พบว่า

วัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต ตั้งอยู่ที่ ตำบลตาลเลียน อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี อยู่ห่างจากจังหวัดอุดรธานีไปทางทิศตะวันตก 40 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 530 ไร่ ประกาศวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 2552 มีถาวรวัตถุ กุฏิ 15 หลัง ศาลาการเปรียญ 1 หลัง วิหารธรรม ชิตมาโร 1 หลัง พระพุทธรูปปางไสยาสน์ 1 องค์ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2514 ปัจจุบัน (พ.ศ. 2563) มีพระสงฆ์จำพรรษา 13 รูป โดยมีพระสมเกรียติ ชิตมาโร อายุ 67 ปีพรรษา 46 (3 พฤษภาคม พ.ศ.2565) ชาวบ้านเรียกท่านว่า หลวงปู่สมเกียรติ ชิตมาโร เป็นเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน

ประวัติหลวงปู่สมเกียรติ ชิตมาโร หลวงปู่สมเกียรติ ชิตมาโร ท่านถือกำเนิดเมื่อวันอังคารที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ.2498 ขึ้น 12 ค่ำ เดือน 6 ปีมะแม ท่านเกิดในสกุล “จันทร์วงศ์” เป็นบุตรชายคนที่ 4 ในจำนวนพี่น้อง 5 คน ณ บ้านสร้างเสี่ยน ต.หนองบัวใต้ อ.ศรีบุญเรือง จ.หนองบัวลำภู (ตอนนั้นคือจังหวัด อุดรธานี) สมัยเมื่อเกิดเป็นทารกแรกคลอดมีสายรกพันคอและเฉี่ยงบ่าคล้ายสายสะพายบาตรออกมาด้วย บิดาท่านจึงอุทานออกมาว่า ลูก

คนนี้ต้องได้บวชเป็นพระแน่นอน เมื่อเติบใหญ่หลวงพ่อสมเกียรติ ได้เคยบอกเพื่อนๆว่า "ถ้าอายุครบ 21 ถึงอายุเกณฑ์ทหารแล้ว ถ้าจับไม่โดนใบแดง ติดทหาร ท่านจะอุปสมบทเป็นพระภิกษุ นี่เป็นสัจจะวาจาที่ท่านตั้งไว้เป็นคำสัตย์ หลังจากไม่ติดทหาร ท่านจึงอุปสมบทเป็นพระภิกษุฝ่ายธรรมยุติกนิกายเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2519 ณ พัทธสีมาวัดจันท์ประสิทธิ์ บ้านสร้างเสี่ยน ต.หนองบัวใต้ อ.ศรีบุญเรือง จ.หนองบัวลำภู โดยมีหลวงปู่บุญมา สุชีโว วัดป่าสุขเกษม อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์ทองสูน สุธัมโม เป็นพระผู้สอนนาค และเป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอาจารย์จันทร์ลา เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้รับฉายาว่า “ชิตมาโร” แปลว่า “ผู้พิชิตมาร”

ภายหลังอุปสมบท หลวงปู่หวัน จุลปัณฑิโต แห่งวัดถ้ำกลองเพล ได้ขอให้ พระอาจารย์สมเกียรติ ชิตมาโร ขึ้นไปจำพรรษาที่วัดป่าภูเก้า บ้านดอนหัน อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู ท่านจำพรรษาอยู่ที่วัดป่าภูเก้า อยู่ถึง 3 พรรษา จากนั้นในพรรษาที่ 4 ท่านได้ไปอยู่ที่วัดป่าประสิทธิสามัคคี (วัดของท่านพระอาจารย์สุพัฒน์ สุขกาโม) บ้านต้าย อ.สว่างแดนดิน จ.สกลนคร พรรษาที่ 5 อยู่ที่วัดญาณสังวร อ.บางละมุง จ.ชลบุรี พรรษาที่ 6 วัดป่าหมากแข้ง (วัดหลวงพ่อผจญ อสโม) อ.วังสะพุง จ.เลย พรรษาที่ 7 วัดป่าทรายทอง อ.แม่จัน จ.เชียงรายพรรษาที่ 8 กลับไปจำพรรษาอยู่ที่วัดจันทร์ประสิทธิที่ท่านอุปสมบท พรรษาที่ 9 วัดป่าสานตม ธรรมสถานของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม อ.ภูเรือ จ.เลย พรรษาที่ 10-11 วัดถ้ำพระเทพนิมิตบ้านทุ่งตาลเลียน อ.กุดจับ จ.อุดรธานี พรรษาที่ 12-13 ท่านปฏิบัติธรรมอยู่ที่ภูลังกากับหลวงปู่บุญมี ปริปุณโณ ณ วัดถ้ำยานาโพธิ์ อ.บ้านแพง จ.นครพนม (จนองค์ท่านหลวงปู่บุญมี จะกล่าวกับญาติโยมที่คุ้นเคยว่าหลวงพ่อสมเกียรติ คือลูกชายองค์โตของท่าน) พรรษาที่ 14 ได้ติดตามหลวงปู่บุญมี ปริปุณโณ มาอยู่จำพรรษาที่วัดป่าบ้านใหม่ ต.เมืองพาน อ.บ้านผือ จ.อุดรธานี จากนั้นจึงได้กลับมาอยู่ที่วัดถ้ำพระตาลเลียน หรือวัดป่าถ้ำพระเทพนิมิตแห่งนี้ ตั้งแต่พรรษาที่ 15 จนถึงปัจจุบันนี้ พรรษาที่ 46 รวม 31 ปีแล้ว (หลวงพ่อสมเกียรติ ชิตมาโร, 2565)

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาสังคมตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทของวัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต อำเภอกุดจับ พบว่า

บทบาทการพัฒนาสังคมของวัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต จากการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

1) การพัฒนาวัดตามคุณลักษณะของวัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต เพื่อให้เอื้อต่อการเป็นวัดที่สะอาด ร่มรื่น สงบ เหมาะกับการเจริญสมาธิภาวนา พระภิกษุสงฆ์เคร่งครัดในพระธรรมวินัย มุ่งเน้นการพัฒนาสติและปัญญาโดยการเจริญสมาธิ ภาวนา และใช้หลักของธุดงควัตร เช่น การฉันภัตตาหารมื้อเดียว และฉันในบาตร มีเสนาสนะอยู่ในป่า เป็นต้น

2) บทบาทในการพัฒนาสังคมของวัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต มีทั้ง 6 ด้าน ดังนี้

บทบาทด้านการปกครอง พระภิกษุสงฆ์จะยึดหลักธรรมวินัย และกฎข้อบังคับของวัด เพื่อความบริสุทธิ์แห่งศีล เพื่อความน่าเลื่อมใสศรัทธา และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ ศาสนิกชน พระภิกษุสงฆ์จะอยู่เหมือนปกครอง

ตนเอง และปฏิบัติหน้าที่ซึ่งเป็นงานประจำตามที่ได้รับมอบหมาย ตามแบบปฏิบัติและปฏิปทาของพ่อแม่ครูอาจารย์สั่งสอนอบรมสืบต่อกันมา โดยใช้หลักภิกขุอปริหานิยธรรม 7 คือ ธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี 7 อย่าง มีดังนี้

(1) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

(2) เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก และพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ

(3) ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น ไม่ถอนสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้แล้ว สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบทตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้

(4) ภิกษุเหล่าใด เป็นผู้ใหญ่เป็นประธานในสงฆ์เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เชื่อฟังถ้อยคำของท่าน

(5) ไม่ลุอำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น

(6) ยินดีในเสนาสนะป่า

(7) ตั้งใจอยู่ว่า เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาส ขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

บทบาทด้านศาสนศึกษา วัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต จะมุ่งเน้นให้พระภิกษุสงฆ์และประชาชนผู้สนใจทั่วไปปฏิบัติสมาธิภาวนา ดูใจตนเองเพื่อขัดเกลาจิตใจมากกว่าที่จะมุ่งให้เรียนรู้หนังสือเกินความจำเป็น โดยใช้หลักไตรสิกขา 3 ประการ ดังนี้

(1) การฝึกฝนอบรมในด้านความประพฤติระเบียบวินัย ความสุจริตทางกาย วาจาและอาชีวะ เรียกว่าอธิศีลสิกขา

(2) การฝึกฝนอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพ และสมรรถภาพของจิต เรียกว่าอธิจิตสิกขา

(3) การฝึกฝนอบรมทางปัญญาให้เกิดความรู้ เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เท่าทันโลกจนสามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์หลุดพ้นจากความยึดมั่น ถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ ดับกิเลส ดับทุกข์ได้ เป็นอยู่ด้วยจิตใจอิสระ ผ่องใสและเบิกบาน เรียกว่า อธิปัญญาสิกขา (อง.ติก. 20/90-91/138-139) หลักการศึกษา 3 ประการนี้จัดวางขึ้นโดยอาศัยหลักปฏิบัติที่เรียกว่า วิธีแก้ปัญหาของอารยะชน หรืออริยมรรค (อภิ.วิ. /35/490/373) แปลว่า หนทางดำเนินสู่ความดับทุกข์ที่ทำให้เป็นอริยะชน ได้แก่ มรรคมีองค์ 8 คือ สัมมาทิฏฐิ(เห็นชอบ) สัมมา

สังกัปปะ (ดำริชอบ) สัมมาวาจา (วาจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) สัมมาอาชีวะ(อาชีพชอบ) สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) และสัมมาสมาธิ (จิตมั่นชอบ) พุทธศาสนิกชนย่อมรู้ แจ้ง เช่น ไตรลักษณ์ ปฏิจจสมุปบาท อริยสัจ 4 มรรค 8 อกุศลมูล และหัวข้อธรรมอื่นๆ

บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งเกี่ยวกับการส่งเสริม อุดหนุน ช่วยเหลือ ด้านการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ทุนการศึกษากับสถานศึกษาและบุคคลที่กำลังศึกษา โดยใช้หลักคุณธรรม 7 ประการ เรียกว่า สัปปุริสธรรม 7 ประการ ดังปรากฏในทีฆนิกาย ปาฏิกวคฺค ว่า สัปปุริสธรรม 7 คือ ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้เป็นผู้รู้จักเหตุ เป็นผู้รู้จักผล เป็นผู้รู้จักตน เป็นผู้รู้จักประมาณ เป็นผู้รู้จักกาลเวลา เป็นผู้รู้จักประชุมชนเป็นผู้รู้จักเลือกบุคคล (ที.ปา. 11/331/264) สัปปุริสธรรม 7 ประการ จึงเป็นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่นักสังคมสงเคราะห์ ทั้งนักสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย นักสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน และนักจัดระเบียบชุมชน ควรปลูกฝังให้มีขึ้นและถือเป็นหลักปฏิบัติ

บทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนา โดยเน้นการเผยแผ่ธรรมะ การแสดงธรรมเทศนา การเผยแผ่ทางสื่อโซเชียล หนังสือธรรมะ และการอบรมสมาธิภาวนากับบุคคลทุกเพศทุกวัย วัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต มีหลักการในการเผยแผ่หลักธรรม หรือที่เรียกอีกว่า หลักการ 3 อุดมการณ์ 4 วิธีการ 6 คือ

(1) หลักการ 3 หลักการ 3 หรือเรียกอีกอย่างหนึ่ง คือ พุทธโอวาท 3 ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจหลักและเป็นหลักธรรมสำหรับยึดถือ เป็นหลักสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้

(1.1) สพฺพปาปสฺส อกรณ์ การไม่ทำ ความชั่วทั้งปวง (ที.ม. 10/90/50)

(1.2) กุสลสฺสูปสมฺปทา การทำความดีให้ถึงพร้อม หรือการทำแต่ความดี

(1.3) สจิตฺตปริโยทปนฺ การทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์

(2) อุดมการณ์ 4 อุดมการณ์ 4 ซึ่งเป็นหลักสำคัญที่พระพุทธองค์ทรงตรัสให้พระสาวกยึดถือเป็นหลักและน้อมนำ ไปปฏิบัติให้สูงยิ่งขึ้น มี 4 ประการ ดังนี้

(2.1) ขนฺ ตี ปรมฺ ตโป ตีติกฺขา ความอดทน คือ ความอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง หมายถึง ทนลำบาก ทนตรากตรำ ทนต่อเจ็บใจ ความหนักเอาเบาสู้ เพื่อให้บรรลุจุดหมายที่ดีงาม ความอดทน หรือ “ขันติ” นี้ ท่านจัดให้คู่กับ “โสรัจจะ” คือความเสงี่ยม ซึ่ง “ขันติ” กับ “โสรัจจะ” เป็นหลักธรรมที่ทำ ให้งาม โดยมีคำอธิบายว่า ขันติ หมายถึง ความอดทน อดได้ ทนได้ พื่อบรรลุถึงความดีงาม และความมุ่งหมายอันชอบธรรม (ที.มหา. 10/57, ขุ.ธ. 25/40)

(2.2) นิพฺพานฺ ปรมฺ วทนฺ ติ พุทฺธา พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่า นิพพานเป็นบรมธรรม หมายถึง นิพพาน คือ การดับกิเลสและกองทุกข์ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

(2.3) น หิ ปพฺพชิโต ปรู ปฆาตี ผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิต กล่าวคือ บรรพชิต หรือนักบวชนั้น ควรงดเว้น จากการเบียดเบียนผู้อื่น หรืองดเว้นจากการทำบาปทั้งหลาย ควรดำรงตนไว้ธรรม คือ รู้จักยับยั้งการทำบาปอกุศล หรือบังคับควบคุมจิตใจของตนและรู้จักการฝึกฝนปรับปรุงตนอยู่เสมอ

(2.4) สมโณ โหติ ปรึ วิเหฐยนฺ โต ผู้เบียดเบียนผู้อื่นไม่ชื่อว่าเป็นสมณะ คือ สมณะนั้นเป็นผู้สงบ เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อระงับบาป ไม่ควรเบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความทุกข์ทั้งกายและใจ

3) วิธีการ 6 วิธีการ 6 ประการ ซึ่งเป็นคาถาที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ เหมาะสำหรับให้พระสาวกยึด ถือเป็นวิธีการสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้

(3.1) อนูปวาโท การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น กล่าว คือ การละเว้นจากการพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคา หยาบ และการพูดเพ้อเจ้อ อันเป็นการเบียดเบียนผู้อื่นทางวาจา แต่ให้รู้จักใช้วาจาให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ที่เรียกว่าปิยวาจา คือ วาจาอันเป็นที่รัก วาจาที่กล่าวด้วยเมตตาปรารถนาดี ซึ่งจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของบุคคลและช่วยประสานหมู่ชนให้ในความสามัคคีเกิดไมตรี จิตรักใคร่ นับถือ

(3.2) อนูปฆาโต การไม่เบียดเบียนผู้อื่นเป็นการละเว้นจากการกระทำ ทางกายด้วยการเข้าไปทำร้ายใช้กำลังเบียดเบียนคนหรือสัตว์ การขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น โดยเฉพาะการล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่งนักเผยแผ่พึงสำรวมระวังและละเว้นจากการกระทำ เหล่านี้ เพราะจะนำ ความเสื่อมมาสู่ ตนเองและสถาบัน ซึ่งจะทำให้เกิดการเสื่อมศรัทธา ขาดความน่าเชื่อถือ

(3.3) ปาติโมกฺเข จ สำวโร ความสำรวมในปาติโมกข์คือ การควบคุมการประพฤติทางกายและวาจา ให้ตั้งอยู่ในความดี รักษาระเบียบวินัย เสขิยวัตรหรือมารยาทต่าง ๆ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติในการละเว้นความชั่วอีกทั้ง เป็นการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้นการสำรวมกายวาจานี้จะช่วยควบคุมให้นักเผยแผ่ตั้งตนอยู่ในความสำรวมระวัง อันเป็นเครื่องป้องกันมิให้เกิดความเสื่อมศรัทธา

(3.4) มตฺ ตญฺ ญุตา จ ภตฺ ตสฺ มึ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหารกล่าวคือ นักเผยแผ่ไม่ควรเห็นแก่อาหาร หรือหลงใหลในลาภสักการะต่าง ๆ อัน เกิดจากความเลื่อมใสศรัทธาของผู้คนกลายเป็นคนเกียจคร้าน จนลืมกิจวัตรหรือหน้าที่สำคัญของตน

(3.5) ปนฺตญฺ จ สยนาสนำ การอยู่ในเสนาสนะที่สงัดหรือที่ นั่งที่นอนอันสงัด กล่าวคือ นักเผยแผ่ต้องรู้จักใช้สอยปัจจัย 4 ให้พอเหมาะพอดี เช่น เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งการใช้สอยปัจจัย เหล่านี้ ควรให้เป็นไปตามความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ ไม่บริโภคด้วยตัณหา คือ ให้รู้จกั พอดี ไม่ยึดติดอยู่กับความหรู หราสะดวกสบาย แต่ใช้สอยเพียงเพื่อป้องกันความร้อนหนาวเท่านั้นอีกทั้งยังเป็นการปฏิบัติเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีงามของสังคมด้วย

(3.6) อธิจิตฺ เต จ อาโยโคการประกอบความเพียรในอธิจิต กล่าวคือ นักเผยแผ่ต้องศึกษาข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา ฝึกหัด อบรม กาย วาจา ใจ และปัญญาให้เจริญยิ่งขึ้น ได้แก่หลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นหลักสำคัญที่ครอบคลุมการฝึกปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุด

บทบาทด้านสาธารณูปการ สร้างเรือนพักของผู้ปฏิบัติธรรม มีน้ำประปา ไฟฟ้า และขยายศาลาเพื่อรองรับผู้ปฏิบัติธรรมที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นในแต่ละปีโดยยึดหลักหลักสัปปุริสธรรม 7 (สมศักดิ์ สนพะเนาว์, 2564) คือ

1) ธัมมัญญุตา รู้หลักการ เมื่อดำรงตำแหน่ง มีฐานะ หรือจะทำอะไรก็ตาม ต้องรู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ รู้กฎเกณฑ์กติกาที่เกี่ยวข้อง เช่น อย่างผู้ปกครองประเทศชาติก็ต้องรู้หลักรัฐศาสตร์ และรู้กฎกติกาของรัฐคือกฎหมาย ตั้งแต่รัฐธรรมนูญลงมา แล้วก็ยืนอยู่ในหลักการ ตั้งตนอยู่ในหลักการให้ได้ชุมชน สังคม องค์กร หรือกิจการอะไรก็ตาม ก็ต้องมีหลักการ มีกฎ มีกติกา ที่ผู้นำจะต้องรู้ชัด แล้วก็ตั้งมั่นอยู่ในหลักการนั้น

2) อัตถัญญุตา รู้จุดหมาย ผู้นำถ้าไม่รู้จุดหมายก็ไม่รู้ว่าจะนำคนและกิจการไปไหนนอกจากรู้จุดหมาย มีความชัดเจนในจุดหมายแล้ว จะต้องมีความแน่วแน่มุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงจุดหมายด้วย ข้อนี้เป็นคุณสมบัติที่สำคัญมาก เมื่อใจมุ่งจุดหมาย แม้มีอะไรมากระทบกระทั่ง ก็จะไม่หวั่นไหว อะไรไม่เกี่ยวข้อง ไม่เข้าเป้า ไม่เข้าแนวทางก็ไม่มัวว่อนวายใครจะพูดว่าด่าเหน็บแนมเมื่อไม่ตรงเรื่อง ก็ไม่มัวถือสา ไม่เก็บเป็นอารมณ์ ไม่ยุ่งกับเรื่องจุกจิกไม่เป็นเรื่อง เอาแต่เรื่องที่เข้าแนวทางสู่จุดหมาย ใจมุ่งสู่เป้าหมาย อย่างชัดเจน และมุ่งมั่นแน่วแน่

3) อัตตัญญุตา รู้ตน คือ ต้องรู้ว่าตนเองคือใครมีภาวะเป็นอะไร อยู่ในสถานะใดมีคุณสมบัติ มีความพร้อม มีความถนัด สติปัญญา ความสามารถอย่างไร มีกำลังแค่ไหน มีข้อยิ่งข้อหย่อน จุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร ซึ่งจะต้องสำรวจตนเอง และเตือนตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงตัวเอง ให้มีคุณสมบัติความสามารถยิ่งๆ ขึ้นไป ไม่ใช่ว่าเป็นผู้นำแล้วจะเป็นคนสมบูรณ์ไม่ต้องพัฒนาตนเอง ยิ่งเป็นผู้นำก็ยิ่งต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลาให้นำได้ดียิ่งขึ้นไป

4) มัตตัญญุตา รู้ประมาณ คือ รู้จักความพอดี หมายความว่าต้องรู้จักขอบเขตขีดขั้นความพอเหมาะที่จะจัดทำในเรื่องต่างๆ ท่านยกตัวอย่าง เช่น ผู้ปกครองบ้านเมืองรู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาญาและการเก็บภาษี เป็นต้น ไม่ใช่เอาแต่จะให้ได้อย่างใจ และต้องรู้จักว่าในการกระทำนั้นๆ หรือในเรื่องราวนั้นๆ มีองค์ประกอบหรือมีปัจจัยอะไรเกี่ยวข้องบ้างทำแค่ไหนองค์ประกอบของมันจะพอดี ได้สัดส่วนพอเหมาะ การทำการต่างๆ ทุกอย่างต้องพอดีถ้าไม่พอดีก็พลาดความดีจึงจะทำให้เกิดความสำเร็จที่แท้จริง ฉะนั้นจะต้องรู้องค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และจัดให้ลงตัวพอเหมาะพอดี

5) กาลัญญุตา รู้กาล คือ รู้จักเวลา เช่น รู้ลำดับ ระยะ จังหวะ ปริมาณ ความเหมาะของเวลาว่าเรื่องนี้จะลงมือตอนไหน เวลาไหนจะทำอะไรอย่างไร จึงจะเหมาะ ดังจะเห็นว่าแม้แต่การพูดจาก็ต้องรู้จัก

กาลเวลา ตลอดจนรู้จักวางแผนงานในการใช้เวลา ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ เช่น วางแผนว่า สังคมมีแนวโน้มจะเป็นอย่างนี้ในเวลาข้างหน้าเท่านั้น และเหตุการณ์ทำนองนี้จะเกิดขึ้น เราจะวางแผนรับมือกับสถานการณ์นั้นอย่างไร

6) ปริสัญญุตา รู้ชุมชน คือ รู้สังคมตั้งแต่ในขอบเขตที่กว้างขวาง คือ รู้สังคมโลกรู้สังคมของประเทศชาติว่าอยู่ในสถานการณ์อย่างไร มีปัญหาอะไร มีความต้องการโดยเฉพาะถ้าจะช่วยเหลือเขา ก็ต้องรู้ปัญหารู้ความต้องการของเขา แม้แต่ชุมชนย่อยๆ ถ้าเราจะช่วยเหลือเขา เราต้องรู้ความต้องการของเขา เพื่อสนองความต้องการได้ถูกต้อง หรือแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด

7) ปุคคลัญญุตา รู้บุคคล คือ รู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคนที่มาร่วมงานร่วมการร่วมไปด้วยกัน และคนที่เราไปให้บริการตามความแตกต่างเฉพาะตัว เพื่อปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสม และได้ผลตลอดจนสามารถบริการให้ความช่วยเหลือได้ตรงตามความต้องการ รู้ว่าจะใช้วิธีสัมพันธ์พูดจาแนะนำติชมหรือจะให้เขายอมรับได้อย่างไรโดยเฉพาะในการใช้คน ซึ่งต้องรู้ว่าคนไหนเป็นอย่างไร มีความถนัดอัธยาศัยความสามารถอย่างไรเพื่อใช้คนให้เหมาะกับงาน (สุภาพร นามครรชิต, 2559)

บทบาทด้านสาธารณสงเคราะห์ วัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต จะสงเคราะห์ตั้งแต่อาหารการกินที่เหลือในแต่ละวัน ให้กับวัดที่ขาดแคลน คนยากจนในหมู่บ้านโดยของที่รับบริจาคมา วัดจะจัดสรรปันส่วนไปยังที่ต่าง ๆ ตามที่เห็นสมควร การสงเคราะห์เด็กยากจน และบริจาคปัจจัยหรือสิ่งของต่าง ๆ ให้กับสังคมตามที่ร้องขอจากทางวัดป่าถ้ำพระเทพนิมิตใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นแนวทางที่สำคัญในการช่วยเหลือประชาชน (องฺ.จตุกฺก. 21/31/327) ซึ่งประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา

ในเรื่องของทาน ทั้งอามิสทาน และธรรมทานคือการช่วยเหลือแนะนำในสิ่งที่ดีมีประโยชน์ ชี้ช่องทางให้บุคคลสามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปด้วยตนเอง

ปิยวาจา คือถ้อยคำไพเราะอ่อนหวานที่ประกอบด้วยสัจจะคือ ความจริงใจและต้องเกิดประโยชน์แก่ผู้ที่เจรจาด้วย

อัตถจริยา คือโลกตถจริยา คือการทำประโยชน์แก่บุคคลในวงกว้าง ไม่จำกัดเฉพาะตนหรือญาติผู้ใกล้ชิด

สมานัตตตา คือการรู้จักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้

สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ใช้เป็นหลักการของสังคมสงเคราะห์ นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมอื่นที่เข้ากันได้กับความมุ่งหมายและวิธีการของการสังคมสงเคราะห์ของวัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต คือหลักพรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 และอริยสัจ 4 พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่เป็นคุณสมบัติสำคัญของเจ้าอาวาสวัดป่าถ้ำรพะเทพนิมิต อันเป็นหลักธรรมที่สำคัญของการเป็นนักสังคมสงเคราะห์ ผู้ที่จะช่วยเหลือผู้อื่นได้จะต้องกอร์ปด้วยเมตตาธรรม กรุณาธรรม มุทิตาธรรม ซึ่งหมายถึงผู้ที่เพียบพร้อมด้วยพรหมวิหาร 4 (อภิ.สำ. 34/190/75)

กระบวนการพัฒนาคนและสังคมของวัดป่าถ้ำพระเทพนิมิตพบว่า ผู้ที่เข้าสู่กระบวนการพัฒนาจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านบุคลิกภาพ แง่คิด มุมมอง ทัศนคติ การพัฒนาคนจะเน้นทั้งทางด้านร่างกาย ตั้งแต่การแต่งกายที่เหมาะสมตามกาลเทศะ การสำรวม ความอ่อนน้อม ซื่อสัตย์ มีวินัย มีความรับผิดชอบ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เบียดเบียนผู้อื่น การพัฒนาทางด้านจิตใจ ให้มีความเมตตา เอื้อเฟื้อ เสียสละ กตัญญูรู้คุณ อดทน อดกลั้น มีความสุจริต จริงใจ ไม่หวั่นไหวไปกับสิ่งยั่วยุต่าง ๆ การพัฒนาทางด้านปัญญา สามารถเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง รู้เท่าทัน รู้เหตุรู้ผล รู้ดีรู้ชั่ว สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ส่วนผลของการพัฒนาที่เกิดขึ้นกับสังคม พบว่า ผู้ที่ได้รับการขัดเกลามาอย่างดีแล้วจะซึมซับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาหรือของหลวงพ่อสมเกียรติ ชิตมาโร (เจ้าอาวาส) จะออกมาช่วยเหลือสังคม มาบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณชน ทั้งในด้านกำลังทรัพย์และกำลังกายอย่างน้อยที่สุด คือ การมาทำบุญและรับใช้ใกล้ชิดกับวัดเพื่อพัฒนาจิตใจ และปัญญาให้กับตนเอง

5. อภิปรายผลการวิจัย

1) การวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดของเรืองเดช เขจรศาสตร์ ได้วิจัยเรื่อง วิถีพุทธธรรมตามแนววัดป่าอีสานกับการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนามนุษย์ของวัดป่าอีสานเป็นกระบวนการขัดเกลาจิตใจให้พ้นพันธนาการของกิเลส ภายใต้หลักว่าการเรียนรู้ธรรมมีอยู่ตลอดเวลาที่รู้สึกตัว มีกายและจิตเป็นอุปกรณ์ฝึก และทุกแห่งเป็นแหล่งเรียนรู้และปฏิบัติ มีขั้นตอนพัฒนาได้แก่ ประการแรก การศึกษากิจกรรมธรรมเนียมของวัดป่าตามวิถีวัตรปฏิบัติ ประการที่สอง การปฏิบัติตนตามกิจกรรมธรรมเนียมวัตรนั้น ๆ ประการที่สาม การฝึกพลังกายด้วยบทที่อดทนต่อชีวิตในการทำกิจกรรมของวัด ประการที่สี่ การฝึกพลังจิตด้วยวิธีฝึกสมาธิในแบบต่าง ๆ ประการที่ห้า การทดสอบศรัทธาจากผลการฝึกทางกาย และทางจิต ประการที่หก การตัดสินใจในการดำเนินตามวิถีของวัดป่าในสถานะต่าง ๆ และ ประการสุดท้าย การประยุกต์ใช้วิถีวัดป่าอีสานในการเผชิญกับภาวะเสี่ยงทางสังคม การนำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์และกระบวนการทางปัญญามาอธิบายวิถีพุทธ และสอดคล้องกับพระรัตนมุนี(ปุณณมี วิสารโท) ว่ามีหลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาบุคคล ชุมชน และสังคมดังนี้ 1. มีหลักธรรมที่ ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล เช่น หลักไตรสิกขา สัปปุริสธรรม อิทธิบาท อริยสัจ เป็นต้น โดยเฉพาะหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญานั้น มีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคคล เป็นอย่างมาก ส่วนหลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคม ในระดับชุมชน ได้แก่ หลักอปริหานิยธรรม สังคหวัตถุธรรม สาราณียธรรม พรหมวิหารธรรม เป็นต้น ล้วน ส่งเสริมให้ชุมชนได้มีการทำงานร่วมกันอย่างเกื้อกูล

2) กระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมในระดับปัจเจก บุคคล พบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาบุคคล 2.1) ศีล นำไปสู่การส่งเสริม การประพฤติดี ประพฤติชอบ ถูกต้องตามกฎ ระเบียบ ตามท่วงทำนองคลองธรรม 2.2) สมาธิเป็นการฝึกฝนพัฒนาจิตใจโดยการการพัฒนาคุณธรรม

จริยธรรมเพื่อเสริมสร้างจิตใจให้ดี งาม 2.3) ปัญญานำไปสู่การฝึกฝนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และเกิดการคิดดี คิดชอบโดย อาศัยหลักปรโตโฆสะและโยนิโสมนสิการที่ต้องมีกัลยามิตรและสิ่งแวดล้อมที่ดีมา เอื้ออำนวย

3) รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคมในระดับชุมชน พบว่า ในการพัฒนาสังคมในระดับชุมชนนั้นสามารถประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 เพื่อสร้างกระบวนการสำคัญ คือ การสร้างความร่วมมือ การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน การสร้างความต่อเนื่องและความยั่งยืน โดยชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้อง สร้างทุนทางสังคม โดยใช้ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีหรือวิถีชาวพุทธในการสร้าง ประโยชน์ในด้านต่างๆ ไม่ว่า จะเป็นสิ่งแวดล้อม สุขภาพ การเรียนรู้ร่วมกัน เป็นต้น (พระรัตน มุนี (ปุณณมี วิสารโท), 2561)

การพัฒนาสังคมนั้นต้องพัฒนาตนเอง และ พัฒนาคนก่อนเพราะมนุษย์มีความสำคัญอันดับแรกก่อนที่จะพัฒนาอย่างอื่น มนุษย์เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ส่วนหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นหลักปรัชญาที่เกิดจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนามนุษย์ตั้งแต่ระดับขั้นพื้นฐาน ระดับกลาง และระดับสูงสุดจนกระทั่งบรรลุนิพพาน โดยการพัฒนาคนนั้นเพื่อสร้างคนให้มีความเข้มแข็ง 3 ประการ คือ ความเข้มแข็งทางพฤติกรรม ได้แก่ ความขยันขันแข็งจริงจังในการทำงาน ความเข้มแข็งทางจิตใจ ได้แก่ การช่วยเหลือตนเอง ไม่รอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก ความเข้มแข็งทางปัญญา ได้แก่ ความพยายามทำด้วยตัวเอง ใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือ ในการแก้ปัญหา ก่อให้เกิดภาวะผู้นำทางปัญญา ซึ่งเป็นผู้นำที่แท้จริงนั่นเองเมื่อสร้างคนให้มีความเข้มแข็งแล้วก็จะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมได้ อีกทั้งยังส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง จนเกิดการพัฒนาสังคมตามมา การนำหลักพุทธปรัชญาเถรวาทมาบูรณาการกับทฤษฎีการพัฒนาสังคมตามแนวคิดแบบตะวันตกจึงสามารถเป็นไปได้ภายใต้กรอบแนวคิดของทั้ง 3 ทฤษฎี คือทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ทฤษฎีระบบ และทฤษฎีจิตวิทยา เป็นต้น

6. สรุป

การพัฒนามนุษย์ตามแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับวิถีพุทธธรรมในวัดป่าอีสานและการใช้วิถีนี้ในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยดังนี้ กระบวนการพัฒนามนุษย์ของวัดป่าอีสาน ได้แก่ การขัดเกลาจิตใจให้พ้นพันธนาการของกิเลส การเน้นการเรียนรู้ธรรมตลอดเวลาที่รู้สึกตัว การใช้กายและจิตเป็นอุปกรณ์ฝึก การให้ความสำคัญในขั้นตอนการพัฒนาเช่นการศึกษากิจกรรมธรรมเนียม, การปฏิบัติตนตามกิจกรรมธรรมวัตรนั้น ๆ, การฝึกพลังกายด้วยการทำกิจกรรมของวัด, การฝึกพลังจิตด้วยการทำสมาธิในแบบต่าง ๆ, การทดสอบศรัทธาจากผลการฝึกทางกายและจิต การนำแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ การนำหลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล เช่น หลักไตรสิกขา, สัปปุริสธรรม, อิทธิบาท, อริยสัจ เพื่อสร้างบุคคลที่มีคุณธรรม การนำหลักพุทธธรรมมาอธิบายการพัฒนาบุคคล, ชุมชน, และสังคม หลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาบุคคล, ชุมชน, และสังคมประกอบด้วย การส่งเสริมการพัฒนาบุคคลผ่านหลักไตรสิกขา การใช้หลักอปริหานิยธรรม, สังคหวัตถุธรรม, สาราณียธรรม, พรหมวิหารธรรม เพื่อสร้างการทำงานร่วมกันและพัฒนาทุนทางสังคม กระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม การส่งเสริมการประพฤติดี, ประพฤติชอบ, ถูกต้องตามกฎระเบียบตามท่วงทำนองคลองธรรมผ่าน

หลักไตรสิกขา การฝึกฝนพัฒนาจิตใจผ่านการฝึกคุณธรรมและจริยธรรม การฝึกฝนให้เกิดความรู้, ความเข้าใจ, และการคิดดีผ่านการใช้ปัญญา รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคม การสร้างความร่วมมือ การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านและการสร้างความต่อเนื่องและความยั่งยืนผ่านการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม และ การพัฒนาคนเพื่อสร้างคนให้มีความเข้มแข็งประกอบด้วย ความเข้มแข็งทางพฤติกรรม, จิตใจ, และปัญญา ได้แก่ การส่งผลให้เกิดภาวะผู้นำทางปัญญา ผลลัพธ์ทั้งหมดยืนยันถึงความสำคัญของการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ในการพัฒนามนุษย์, ชุมชน, และสังคมที่มีความยั่งยืนและเข้มแข็งทั้งด้านจิตใจและวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับความเข้าใจของวัฒนธรรมและศาสนาพุทธ

7. ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) ควรรักษาความเป็นวัดป่าให้ยั่งยืน

(2) เผยแพร่รูปแบบที่ดีของวัดป่า

(3) รักษาปฏิปทา การปฏิบัติของครูอาจารย์ที่สืบทอดกันมาให้ยั่งยืน

2) ข้อเสนอแนะทั่วไป

(1) มุ่งพัฒนาคนและสังคมในด้านการเผยแผ่ธรรมะ

(2) จัดกิจกรรมปฏิบัติสมาธิภาวนาเพื่อพัฒนาศักยภาพของคน ร่วมกับสถานศึกษา หน่วยงานของรัฐและเอกชน

3) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรศึกษาบุคคลที่ประสบความสำเร็จจากการเข้าไปปฏิบัติธรรมในวัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต

(2) ควรศึกษาผลสำเร็จจากโครงการที่ได้รับการพัฒนาจากวัดป่าถ้ำพระเทพนิมิต

8. เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

พระรัตนมุนี (ปุณณมี วิสารโท). (2561). การพัฒนารูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 7*(2), 96-112.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมศักดิ์ สนพะเนาว์. (2564). แนวทางการดำเนินงานตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์, 6*(1), 31-45.

สุภาพร นามครรชิต. (2559). ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหาร. *Journal of Roi Kaensarn Academi, 1*(2).

หลวงพ่อสมเกียรติ ชิตมาโร. *ประวัติและปฏิปทา. 108 พระเกจิ รวมเรื่องราวพระเกจิอาจารย์ทั่วประเทศ*. สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2565, จาก https://www.108prageji.com/หลวงพ่อสมเกียรติ/